

2017 EKONOMİK RAPORU

Tarım ve hayvancılık artan nüfus ve insanların yeme-içme tercihlerinin değişmesi nedeniyle ağırlığı her geçen gün artan, stratejik sektörler arasında ilk sıradaki yerini korumaktadır. Çünkü, gıdaya erişim her geçen gün zorlaşmaktadır.

Dünya nüfusu önümüzdeki 33 yılda, 2 milyar daha artarak 2050’de 9,6 milyara yükselecektir. Bu nüfusu beslemek için gıda üretiminin yüzde 60-70 oranında artması gerekecek, 40 yılda, 8 bin yılda tüketilen kadar gıda tüketilecektir. Uzmanlara göre bu durum, müthiş bir gıda talebi baskısı yaratmaktadır. Buna karşın tarımsal üretimi aynı hızla artırmak bir yana, son 40 yılda tarıma elverişli arazilerin yüzde 30’u çeşitli nedenlerle kaybedilmiştir.

Küresel düzeyde her yıl İtalya kadar tarım alanı çeşitli nedenler kaybedilmektedir. Dünyadaki tarım arazilerin dörtte biri ciddi hasar görmüş durumdadır. Dünya üzerinde, Türkiye nüfusunun 10 katı kadar insan açlık çekmektedir. 2016 yılında açlık çeken insan sayısı 38 milyon artmış ve 815 milyona ulaşmıştır. Ama buna karşın her yıl 1,3 milyar ton gıda çöpe atılmaktadır.

İşte bu noktada, ülkemizin önemi ortaya çıkmaktadır. Türkiye, tarımsal potansiyeliyle açlığa son verecek ülkeler arasındadır.

Ülkeler geliştikçe, tüketim alışkanlıkları da değişmektedir. Çin gibi nüfusu milyarı aşan ya da milyara yaklaşan ülkeler artık daha fazla gıda tüketmektedir. Yoksul ülkeler de geliştikçe, et ve et ürünleri, süt ve süt ürünleri tüketimleri artmakta, bu durum, küresel düzeyde bir talep patlamasına neden olmaktadır.

Buna karşın ne yazık ki, tarımsal üretim aynı hızla artmamaktadır. Çünkü, tarım alanları bilinçsiz sulama, aşırı gübreleme, yanlış ve aşırı zirai ilaç kullanımı gibi nedenlerle kirlenmekte, çoraklaşmakta ve çölleşmektedir. Son 40 yılda tarıma yapılan arazilerin yüzde 30’u verimsizleşmiştir. Durum, gittikçe geri dönülmez noktaya doğru hızla yol alınmaktadır.

Dünya Hububat üretimi

Dünyanın her yerinde bulunan ve yaygın olarak tüketilen tahıllar, ekmek ve un gibi insan beslenmesinde son derece önemli temel gıda maddelerinin yapımında kullanılmaktadır. Genel olarak buğday, mısır, pirinç, arpa, yulaf, çavdar, sorgum gibi ürünlerden oluşan tahıl grubu aynı zamanda en çok tüketilen gıda ürünlerindedir.

Uluslararası Tahıl Konseyi (IGC), dünya tahıl pazarıyla ilgili en son raporuna göre dünyadaki toplam tahıl üretimi, artışını sürdürmektedir.. Rapora göre; 2015/16 sezonunda 2.008 milyon ton olan dünya toplam tahıl üretiminin 2016/17 sezonunda 2.111 milyon tona yükseleceği öngörülmektedir.. Yine aynı rapora göre; 2017/18 projeksiyonunda ise toplam üretimin 2.054 milyon tona gerilemesi beklenmektedir.

Rapora göre, dünya tahıl tüketiminin de üretim miktarıyla doğru orantılı olarak artması beklenmektedir. 2015/16 sezonunda 1.984 milyon ton olan dünya toplam tahıl tüketiminin 2016/17 sezonunda 2.075 milyon tona yükseleceği hesaplanmaktadır. 2017/18 projeksiyonun da ise toplam tüketimin üretimden daha fazla gerçekleşeceği ve 2.079 milyon tona yükseleceği değerlendirilmektedir.

Dünyadaki toplam tahıl üretiminin 322-346 milyon tonu dünya ticaretine konu olmaktadır. Uluslararası Tahıl Konseyi (IGC)'nin raporuna göre, 2015/16 sezonunda 346 milyon ton olan toplam tahıl ticaretinin 2016/17 sezonunda 345 milyon tona gerilemesi beklenmektedir. 2017/18 projeksiyonunda ise tahıl ticareti 342 milyon tona düşecektir.

Dünya tahıl stokları verilerine göre, 2015/16 sezonunda 480 milyon ton olan toplam tahıl stoğunun, 2016/17 sezonunda 516 tona ulaşacağı ve bu rakamın 2017/18 projeksiyonunda ise 491 milyon tona gerileyeceği öngörülmektedir.

Buğdayda durum

Uluslararası Tahıl Konseyi (IGC), dünya tahıl pazarıyla ilgili olarak yayınladığı son rapora göre dünyadaki buğday üretimi, artışını sürdürmektedir. Rapora göre; 2015/16 sezonunda 736 milyon ton olan dünya buğday üretimi, 2016/17 sezonunda 753 milyon tona yükselecektir. 2017/18 projeksiyonunda ise üretimin 736 milyon tona gerileyecektir.

ABD Tarım Bakanlığı Dış Tarım Servisi'nin (USDA FAS) raporunda yer alan veriler de IGC verileriyle hemen hemen aynı seviyelerdedir. USDA verilerine

göre; 2014/15 sezonunda 728 milyon ton olan buğday üretimi, 2015/16 sezonunda yükselerek 735 milyon tona ulaşmıştır. 2016/17 sezonu için USDA'nın öngördüğü miktar ise 751 milyon tondur.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)'nün verilerine göre, 2012 yılında üretilen buğday miktarı 672 milyon olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılında ise rekor yükselişle 710 milyon tona ulaşan buğday üretimi, 2014 yılında yükselişini sürdürerek 729 milyon ton olarak rekor bir düzeye ulaşmıştır.

USDA FAS verilerine göre, 2015/16 sezonunda dünya buğday üretiminde ilk sırayı 160 milyon tonla Avrupa Birliği ülkeleri almaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinin buğday üretiminin 2016/17 sezonunda bir miktar gerileyeceği ve 144,6 milyon ton seviyelerinde gerçekleşeceği düşünülmektedir.

Tek ülke bazında en büyük üretici Çin, 2015/16 sezonunda, 130 milyon tonluk buğday üretimi gerçekleştirecektir. Çin'in, 2016/17 sezonunda 128,8 milyon ton üretim gerçekleştireceği öngörülmektedir. Çin'i 2015/16 sezonunda 86,5 milyon tonla Hindistan takip etmektedir.

Türkiye'nin konumu

Türkiye'nin, tarımsal potansiyeliyle açlığa son verecek ülkeler arasında ilk sıradadır. Yaşanan yapısal sorunların hızla çözümlenmesi, girdi maliyetlerinin makul düzeylere çekilmesi, yeterli finansman sağlanması ve üreticilerin daha fazla desteklenmesi, sadece ülkemizdeki 80 milyon nüfusu, 5 milyonu aşkın yabancı ve sığınmacıyı şimdi olduğu gibi gelecekte de besleyecektir. Türkiye gıda açığı bulunan başta Ortadoğu ülkeleri olmak üzere çevre ülkelerin gıda ihtiyaçlarını da karşılayacak durumdadır.

Türkiye'nin üretim profili ve kişi başına tüketim

Türkiye'nin üretim profiline ve kişi başına tüketimini ise şöyle değerlendirmek mümkündür:

Türkiye'de en çok buğday ve domates tüketilmektedir. Kişi başına yıllık tüketimimiz buğdayda 182,9, domateste 118,6 kilogramdır. Türkiye'de yıllık kişi başına Avrupa ülkelerinin 3 katına yakın 140 kilogram ekmek tüketilmektedir. Buğday ve domatesi 52,3 kilogramla patates, 43,3 kilogramla karpuz, 36,2 kilogramla et, 30 kilogramla yoğurt, 26,3 kilogramla üzüm, 26,2 kilogramla şeker, 25 kilogramla içme sütü izlenmektedir.

Nüfusu 80 milyonu bulan, 5 milyon sığınmacı ve yabancıyı ülke topraklarında barındıran, 40 milyona yakın turisti ağırlayan bir ülke olarak özellikle tahıl, meyve, sebze tüketiminin önemli boyutlara ulaşmaktadır.. 2015-2016 döneminde sebze tüketiminin 280 kilograma, meyve tüketiminin ise 140 kilogram civarındadır. Bunun dışında 200 kilograma yakın tahıl, 14,2 kilogram kuru baklagil, 9,5 kilogram pirinç, 52,3 kilogram patates tüketildiği hesaplanmıştır.

Diğer ürünlerde tüketim, kişi başına yıllık olarak şöyledir:

Biber 23,7, elma 23, kuru soğan 21, salatalık ve kavun 19, peynir 16,5, portakal 15,8, mısır 13,1, yumurta 11, pirinç 9,5, ayran 9, patlıcan 8,8, lahana 8,4, su ürünleri 7,8, taze fasulye 7,1, mandalina 6,9, şeftali 6,6, muz 5,6, havuç 5,2, nohut 5,2, zeytin 4,2, çay 3,5, dondurma 3, zeytinyağın 1,9, tereyağın 1,5, bal 1,1, kiraz ve marul 4,9, kırmızı mercimek ve armut 4,8, çilek 3,9, limon 3,5, kuru fasulye 3,4, sakız kabak 3,2, nar 3,1, ceviz 3, pırasa 2,5, erik, ıspanak ve turp 2,3, vişne 2, kayısı 1,6, Antep fıstığı, çavdar ve taze soğan 1,5, fındık ve yulaf 1,3, taze bezelye 1,2, ayva ve badem 1,1, arpa 1, kuru sarımsak 0,9, dut ve kestane 0,7, incir ve greylift 0,6, yeşil mercimek 0,5, taze bakla 0,4, bamya 0,3, semiz otu 0,1 kilogram .

Bunların dışında işlenip yağ gibi yiyecek maddesi haline getirilmemiş ürünlerde toplam tüketimin nüfusa bölünmesiyle bulunan kişi başına tüketimin, ayçiçeğinde 26,2, soyada 14,6, pamuk çiğidinde 13,9, kolzada 5,5 kilogramdır.

Bu rakamlar da göstermektedir ki, toplam tüketim sebze 22 milyon tonu, meyvede 11 milyon tonu aşmaktadır. Yıllık tüketim tahılda 15,7, patateste 4,1, ayçiçeğinde 2,06, şekerde 2,06, soyada 1,15, kuru baklagillerde 1,12, pamuk çiğidinde 1,1 milyon ton, pirinçte 750, kolzada 430 bin tondur.

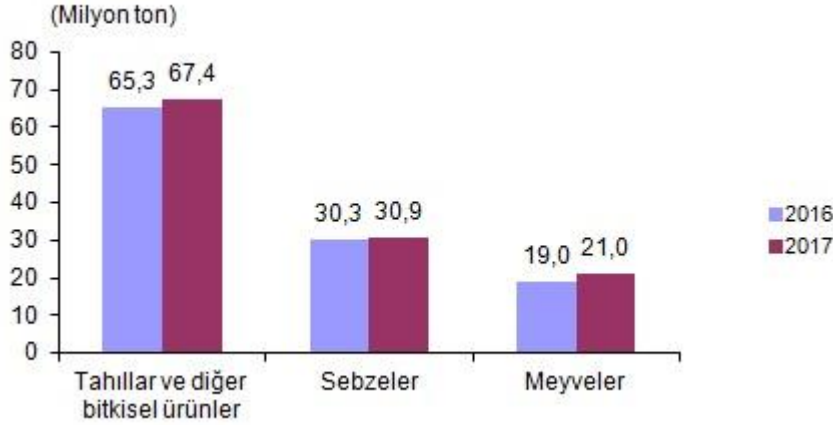
Buğday tüketimimiz Avrupa ortalamasının iki katına yaklaşırken, Türkiye’de ekmek tüketimi kişi başına 140 kilograma ulaşmıştır. Çoğu Avrupa ülkesinde bu rakam 50 kilogram civarındadır. Sebze tüketimimiz Avrupa’nın iki katıdır. Türkiye, meyve tüketiminde de Avrupa’nın önünde yer almaktadır.

Bitkisel üretimde 2017 verileri ümit verici

Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) 2017 yılının ikinci tahmininde bir önceki yıla göre tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerde yüzde 3,2, sebzelerde yüzde

1,9, meyvelerde yüzde 10,7 oranında artış göstereceği öngörülmektedir.. Üretim miktarlarının 2017 yılında yaklaşık olarak tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerde 67,4 milyon ton, sebzelerde 30,9 milyon ton ve meyvelerde 21 milyon ton olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Bitkisel üretim

Tahıl üretimi

Tahıl ürünleri üretim miktarlarının 2017 yılında bir önceki yıla göre yüzde 3,3 oranında artarak yaklaşık 36,4 milyon ton olacağı tahmin edilmektedir.

Bir önceki yıla göre buğday üretiminin yüzde 4,9 oranında artarak 21,6 milyon ton, arpa üretiminin yüzde 9 oranında artarak 7,3 milyon ton, çavdar üretiminin yüzde 6,7 oranında artarak 320 bin ton, yulaf üretiminin yüzde 11,1 oranında artarak 250 bin ton olacağı öngörülmektedir.

Baklagillerin önemli ürünlerinden yemeklik baklanın yüzde 8,1 oranında artarak yaklaşık 7 bin ton, kırmızı mercimeğin yüzde 15,9 oranında artarak 400 bin ton, yumru bitkilerden patatesin ise yüzde 1,1 oranında artarak 4,8 milyon ton olacağı tahmin edilmektedir.

Yağlı tohumlardan soya üretiminin yüzde 15,2 oranında azalış göstererek 140 bin ton olması öngörülmektedir.

Tütün üretiminin yüzde 7,8 oranında artarak 80 bin ton, şeker pancarı üretiminin ise yüzde 1,8 oranında artarak yaklaşık 19,9 milyon ton olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Sebze üretimi

Sebze ürünleri üretim miktarının 2017 yılında bir önceki yıla göre yüzde 1,9

oranında artarak yaklaşık 30,9 milyon ton olacağı tahmin edilmektedir.

Sebze ürünleri alt gruplarında üretim miktarları incelendiğinde, yumru ve kök sebzelerin yüzde 0,5 oranında azalacağı, meyvesi için yetiştirilen sebzelerde yüzde 2,2, başka yerde sınıflandırılmamış diğer sebzelerde ise yüzde 3,5 oranında artış olacağı düşünülmektedir.

Sebzeler grubunun önemli ürünlerinden domateste yüzde 1,6, karpuzda yüzde 3,1, salçalık kapyra biberde yüzde 16 oranında artış olurken, kuru soğanda yüzde 1,7, kavunda yüzde 1,1, sivri biberde yüzde 3,2 oranında azalış beklenmektedir.

Meyve üretimi

Meyve ürünlerinin üretim miktarının 2017 yılında bir önceki yıla göre yüzde 10,7 oranında artarak yaklaşık 21 milyon ton olacağı tahmin edilmektedir.

Meyveler içinde önemli ürünlerin üretim miktarlarına bakıldığında, bir önceki yıla göre elmada yüzde 11,7, şeftalide yüzde 13,3, greyfurtta yüzde 2,7, kayısıda yüzde 34,9 oranında artış, kirazda ise yüzde 0,9 oranında azalış olacağı öngörülmektedir.

Turunçgil meyvelerinden mandalınanın yüzde 16 oranında artacağı, sert kabuklu meyvelerden Antep fıstığının ise yüzde 54,1 oranında azalacağı tahmin edilmektedir.

Üzüm üretiminde yüzde 5, muz da ise yüzde 14,4 oranında artış beklenmektedir.

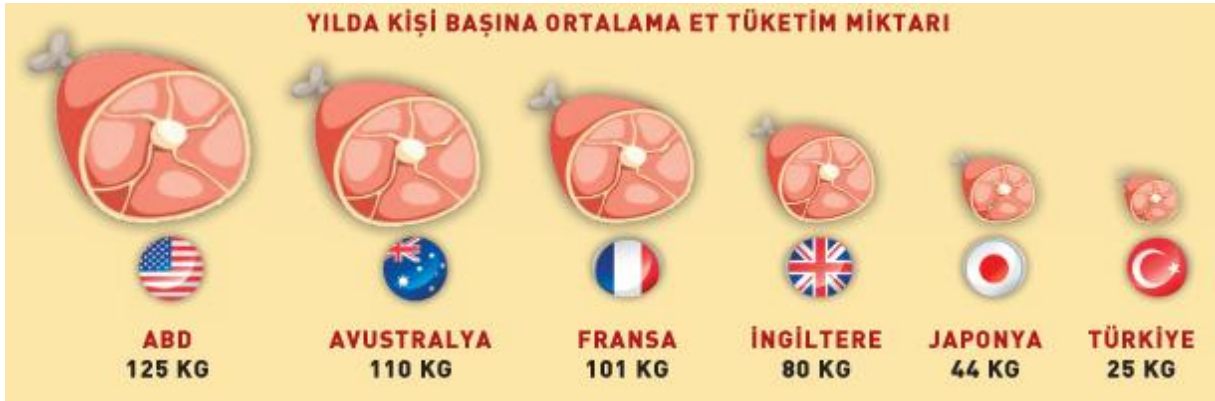
Et ve Süt Üretimi

Bunların dışında ülkemizde yıllık 2,85 milyon ton et, 870 bin ton yumurta, 700 bin tonu aşkın ayran, 90 bin ton dolaylarında bal tüketilmektedir. Tahminlere göre, sanayi dışı üretim dahil, yaklaşık 2,3 milyon ton yoğurt, 2 milyon tona yakın süt, 1,3 milyon ton peynir, 120 bin ton tereyağı tüketilmektedir. Yoğurt, süt, peynir, tereyağı gibi ürünlerde kayıt dışı üretim de hayli fazla olmakla birlikte, kayıtlı sanayi üretim rakamları bu ürünlerde gerçek tüketimin yarısını ancak bulmaktadır.

Türkiye’de tahıl, meyve ve sebze tüketim miktarlarının yüksek olmasına karşın, içme sütü, et ve et ürünlerinde tüketim rakamlarının gelişmiş ülkelere göre bir hayli geridedir.

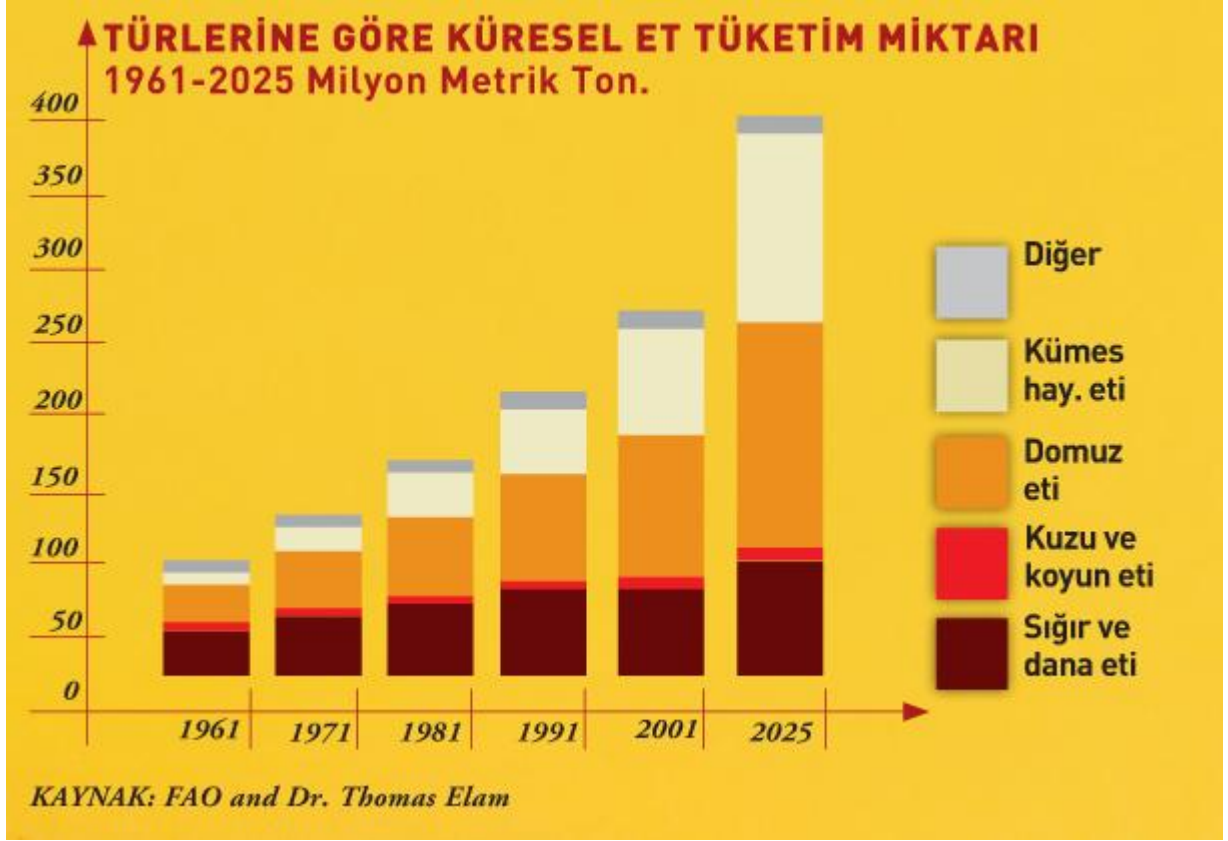
Türkiye’de, ortalama 25 kilogram olan yıllık kişi başına et tüketimi gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında yetersizdir. Et tüketimi Bangladeş, Hindistan gibi ülkelerde yıllık kişi başına 4 kilogramlara kadar düşerken, Avustralya, Kuveyt, ABD gibi ülkelerde 110-120 kilogramı bulmaktadır. İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya gibi Avrupa ülkelerinde 80-90 kilogramlar civarındadır

Su ürünleri tüketimi dünyada 16-17, Avrupa Birliği’nde 23, Güney Kore’de 60, Japonya’da 70, İzlanda’da 90, Maldivler’de 139 kilogramı bulurken, Türkiye’de bu rakam 7,7 kilogramda kalmaktadır.

Süt ürünleri tüketimimiz gayet iyi durumdadır. Yalnız içme sütünde geride yer alan Türkiye, içme sütü tüketimi İtalya, Fransa gibi ülkelerde 60-70, İngiltere’de 100, Finlandiya’da 139 kilograma ulaşırken, ülkemizde 25 kilogramı ancak bulmaktadır.

Türkiye’nin, öncelikle içme sütü, et, su ürünleri tüketimimizi artırması gerekmektedir. Üç tarafı denizlerle çevrili iki yarımada ve 4 denize kıyısı olan Türkiye’nin balık tüketiminin dünya ortalamasının yarısında kalması düşündürücüdür

Kırmızı et üretimi

2017 yılının üçüncü çeyreğinde kırmızı et üretimi yüzde 23,6, 9 aylık dönemde yüzde 11,2 azalmıştır. 2016 yılında 1 milyon 173 bin 42 ton olan kırmızı et üretimi, Eylül ayı itibarıyla son bir yıllık dönemde 1 milyon 65 bin 105 tona gerilemiştir.

İlk çeyrekte yüzde 2,3, ikinci çeyrekte yüzde 3,4 düşen kırmızı et üretiminin hem 2015 hem 2016 hem de 2017 yılında Kurban Bayramını içeren üçüncü çeyrekte yüzde 23,6 azalmayla 394 bin 665 tondan 301 bin 331 tona gerilemiştir. Ocak-Eylül dönemine bakıldığında kırmızı et üretiminin geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 11,2 düşüşle 902 bin 354 tondan 794 bin 417 tona inmiştir.

Kırmızı etteki üretim düşüşünde en önemli etken sığır eti üretimindeki düşüş olarak tespit edilmiştir. Koyun eti üretimi 9 aylık dönemde yüzde 10,2, keçi eti üretimi yüzde 14, manda eti üretimi yüzde 330 artmıştır. Üçüncü çeyrekte üretim artışı koyun etinde yüzde 39,9, keçi etinde yüzde 25,5, manda etinde yüzde 400,9'a ulaşmıştır.

Türkiye, 9 aylık dönemde 73 bin 840 ton koyun, 28 bin 347 ton keçi, 1230 ton manda eti üretmiş, eylül ayı itibarıyla son bir yıllık dönemde, koyun eti üretimi 89 bin 314, keçi eti üretimi 34 bin 498, manda eti üretimi 1295 tonu bulmuştur.

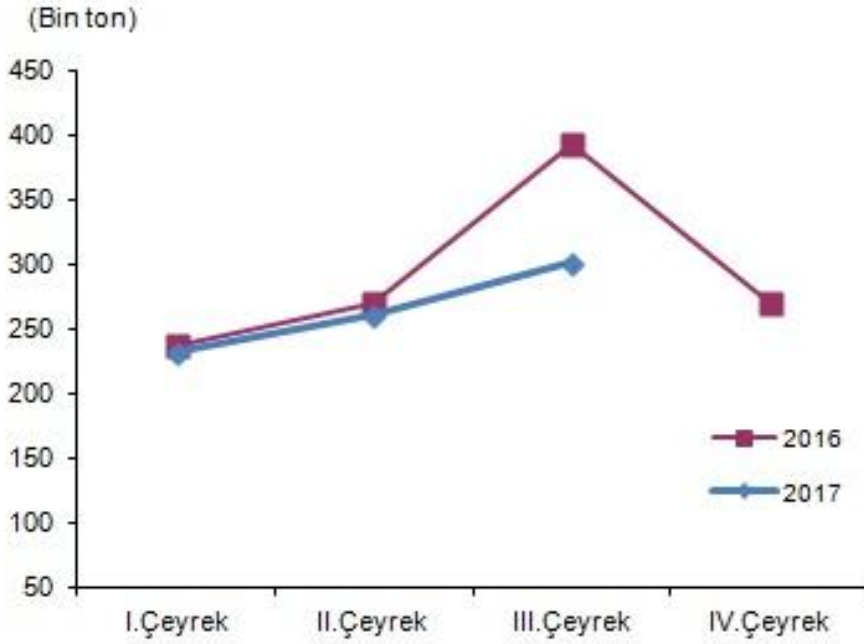
Sığır eti üretiminde düşüş

Tüm bu gelişmelere rağmen, sığır eti üretiminde önemli miktarda düşüş görülmüştür. Birinci çeyrekte üretimde çok az artış olurken, ikinci çeyrekte yüzde 5,6, üçüncü çeyrekte yüzde 29,4 azalma yaşanmıştır. Türkiye, birinci çeyrekte 207 bin 779 ton, ikinci çeyrekte 229 bin 227, üçüncü çeyrekte 253 bin 994 ton sığır eti üretmiştir. Bu rakamlar, geçen yılın aynı dönemlerinde 207 bin 698, 242 bin 772, 359 bin 727 ton düzeyindeydi. Özellikle üçüncü çeyrekte sığır eti üretiminde 105 bin 733 tonluk gerileme toplam kırmızı et üretiminde de önemli düşüğe neden olmuştur. Ocak-Eylül döneminde sığır eti üretimi yüzde 14,7 azalmış ve 810 bin 196 tondan 691 bin tona, Eylül itibarıyla son bir yıllık dönemde ise 939 bin 999 tona gerilemiştir. Bu rakam, 2016 yılında 1 milyon 59 bin 195 ton düzeyindeydi.

Çeyrekler itibariyle 2017 yılı kırmızı et üretimi

	1.Çeyrek	2. Çeyrek	3. Çeyrek	Toplam
2016 (ton)	237.777	269.912	394.665	902.354
2017 (ton)	234.404	260.683	301.331	794.417
Fark (ton)	-5.373	-9.229	-93.334	-107.937
Fark (%)	-2.2	-3.4	-23.6	- 12.0
Sığır Eti Üretimi				
2016 (ton)	207.698	242.742	359.727	810.197
2017 (ton)	207.779	229.227	253.994	691.000
Fark (ton)	81	-13.545	-105.733	-119.197
Fark (%)	---	-5.6	-29.4	- 14.7

Kırmızı et üretim miktarı, 2016 – 2017

Sanayiye aktarılan çiğ süt miktarı azaldı

Eylül ayında yüzde 3,1 artışla 707 bin 584 tondan 729 bin 391 tona çıkan sanayiye aktarılan inek sütü miktarının Ocak-Eylül döneminde yüzde 3,3 azalmayla 7 milyon 27 bin 740 tondan 6 milyon 792 bin 579 tona gerilemiştir. Sütte, 9 ayda 57 bin 161 tonluk bir gerileme söz konusu olmaktadır.

Kümes Hayvancılığı Üretimi

Tavuk yumurtası üretimi

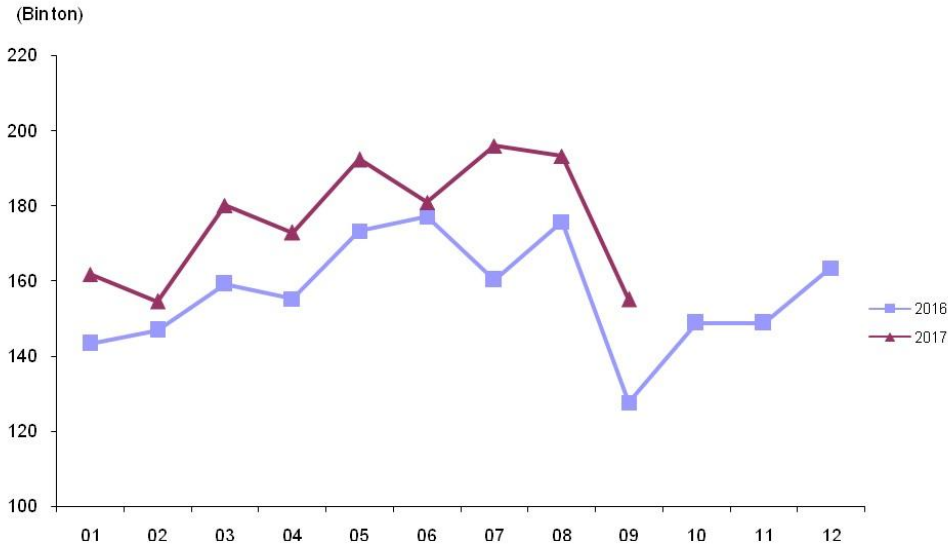
Tavuk yumurtası üretimi aylık bazda değerlendirildiğinde Eylül ayında bir önceki aya göre yüzde 0,02 azalırken, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 3,1 artmıştır.

Kesilen tavuk sayısı 88 milyon

Kesilen tavuk sayısı eylül ayında bir önceki aya göre yüzde 20,7 azalırken, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 17,3 artmıştır. Eylül ayında kesilen hindi sayısı ise bir önceki aya göre yüzde 17,5 azalırken, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 11,6 artış göstermiştir.

Tavuk eti üretimi de eylül ayında bir önceki aya göre yüzde 19,7 azalırken, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 21,5 artmıştır. Eylül ayında hindi eti üretimi ise bir önceki aya göre yüzde 15,9 azalırken, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 6,6 arttı.

Tavuk eti üretim miktarı (2017-Aylar itibariyle)

Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış seriye göre tavuk eti üretimi bir önceki aya göre yüzde 0,7 artarken, takvim etkisinden arındırılmış seriye göre ise tavuk eti üretimi bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 17,5 artış göstermiştir.